

Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi
İlahiyat Fakültesi Dergisi
The University of Kahramanmaraş Sütçü İmam
Review of The Faculty of Theology
ISSN-1304-4524 e-ISSN-2651-2637

**Kur'an Meallerinin Muhatapları Tarafından Anlaşılabilirliğine
İlişkin Bir Araştırma**

The Understandability of the Translations of Qur'an from the Pers-
pective of Turkish Readers

Yazar / Author

Emine GÜLPAK

KSÜ İlahiyat Fakültesi Temel İslam Bilimleri Anabilim Dalı
Yüksek Lisans Öğrencisi, Kahramanmaraş / TÜRKİYE

egulpak@hotmail.com

<https://orcid.org/0000-0003-4546-2885>

Makale Türü/ Article Types: Araştırma Makalesi / Research Article

Makale Geliş Tarihi/ Date of Receipt: 25/04/2019

Makale Kabul Tarihi / Date of Acceptance: 24/06/2019

Makale Yayın Tarihi: 30/06/2019

Yayın Sezonu/Pub Date Season: Haziran / June

Yıl/Year: 17 **Sayı/Issue:** 33 **Sayfa /Page:** 169-198

Atıf/Citation: Gülpak, Emine. "Kur'an Meallerinin Muhatapları Tarafından Anlaşılabilirliğine İlişkin Bir Araştırma". *KSÜ İlahiyat Fakültesi Dergisi* 33 (Haziran 2019): 169-198.

<https://doi.org/10.35209/ksuifd.557928>

• Bu makale iThenticate programında taranmış ve intihal içermediği tespit edilmiştir.

Kur'an Meallerinin Muhatapları Tarafından Anlaşılabilirliğine İlişkin Bir Araştırma

Öz

Kur'an-ı Kerim Arap yarımadası, Hicaz bölgesinde nâzil olmuştur. Kur'an'ın Arapça bir kitap olarak nüzulü, İlahî hitabın ilk muhataplarının dilinin Arapça olmasının doğal sonucudur. İlk Müslümanların lisan bakımından Kur'an'ı anlama problemi olmasa da İslam'ın farklı coğrafyalara yayılması ile Müslümanların İlahî Kitabı anlayamama problemi nüksetmiş ve Kur'an-ı Kerim'in tercüme faaliyetleri başlamıştır. Kur'an anadili Arapça olmayan insanların ilahî mesajı anlaması gayesiyle birçok dile olduğu gibi Türkçe'ye de tercüme edilmiştir. Bu çalışmanın amacı Türkçe Kur'an meallerinin Türk okurları açısından anlaşılabilirliğini tespit etmektir. Bu amaçla toplumda yaygın olan, yanlış anlaşılmaya müsait yapıda tercüme barındıran meallerden sekiz ayet seçilmiş, bu ayetlerden ne anladıkları araştırmaya katılan kişilere sorulmuştur. Araştırmanın örnekleme cinsiyet, yaş ve meslekleri farklı, çeşitli eğitim düzeylerinde on beş kişiden oluşmaktadır. Araştırmada nitel veri toplama yöntemlerinden görüşme yöntemi kullanılmış, veriler yarı yapılandırılmış görüşme formuna bire bir not tutularak toplanmıştır. Katılımcıların verdiği cevaplar genel olarak incelendiğinde meallerin Türk okurları açısından yeterince anlaşılır olmadığı, yanlış anlaşılmaya sebebiyet verecek nitelikte olduğu tespit edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Kur'an, Meal, Türkçe, Türk Toplumunu, Anlaşılabilirlik.

The Understandability of the Translations of Qur'ân from the Perspective of Turkish Readers

Abstract

The aim of this study is to determine the understandability of the translation of Qur'an from the perspective of Turkish readers. For this reason, in this research, eight verses from different translations of Qur'ân had been chosen and we have noted what participants understood from these verses. The sample of the study con-

sists of fifteen persons which are varied from gender, age, occupation and education level. The holy Qur'ân is revealed in the Arabian Peninsula, in the Hejaz Region. The fact that the Qur'ân is revealed in Arabic is a natural result because the first addressees' mother tongue of the divine call was Arabic. Even the first believers had no problems in understanding Qur'an in terms of language. Due to the spreading of Islam over different geographies, the Muslims couldn't understand their holy book, thus the translation studies have begun. The holy Qur'ân has translated into many languages as well as into the Turkish language in order to make the non-Arab people understand the divine message. In this study, the interview method is used as a qualitative method, the data is collected by using semi-structured interview form and the participants were interviewed one to one. After the general analyze of the participants' answers, we note that the translations are not understandable enough and that they cause misunderstanding in terms of Turkish readers.

Keywords: Qur'ân, translation of Qur'ân, understandability, Turkish society, Turkish.

Giriş

Kur'an-ı Kerim Allah Teâlâ tarafından insanlara hayat kaynağı ve rehber olarak gönderilmiş ilahî mesajlar bütünüdür. Kur'an'ın mesajını anlayabilmek ve hayata tatbik edebilmek için öncelikle Kur'an'ın nazil olduğu dil olan Arapçayı bilmek gerekir. Anadili Arapça olan insanlar için Kur'an'ın dilini anlamak büyük bir problem olmasa da Arapçayı bilmeyen insanlar açısından bu durum kutsal mesajı anlamamanın önünde büyük bir engeldir. Bu sebebe binaen evrensel Kur'an mesajının tüm insanlığa iletilebilmesi için Kur'an'ın diğer dillere çevrilmesi ihtiyacı doğmuştur. Buna bağlı olarak İslam'ın ilk yıllarından itibaren Kur'an birçok farklı dile tercüme edilmiştir. Bu sayede dil farklılığı sebebiyle kutsal kitap üzerinden zor bir hal alan Allah insan iletişimi, çeviriler aracılığı ile

kısmen mümkün hale gelmiştir.¹

Diller o dili konuşan toplumların ürünüdür ve her dil içerisinde olduğu toplumun izlerini taşır. Dolayısıyla her millet birbirinden farklı olduğu gibi diller de farklıdır. Kelime ve ifadelerin anlam delaletleri, kelime sayıları, cümle kurulumları gibi birçok farklılık taşıyan dillerin, birbirlerine yüzde yüz aynı manayı ifade edecek şekilde tercüme edilmeleri mümkün değildir. Bu sebeple tercüme işi, tıpkı ağzı dar bir şişeden, yine ağzı çok daha dar başka bir şişeye sıvı bir maddeyi aktarma gibidir.² Tercüme edilen eser Allah'ın kelamı, mana ve lafız olarak müciz, Arap edebiyatının zirvesi olan Kur'an-ı Kerim olunca tercümede anlam kaybı ihtimali daha da artmaktadır. Bu ihtimale binaen Kur'an'ın Türkçe tercümelerine meal adı verilmiştir.³ Meal bir sözün manasını her yönüyle değil de biraz noksanıyla ifade etmektir⁴. Meali tanımlayacak olursak kısaca, bir sözün üslup, mana ve mesaj gibi bütün özelliklerini, mümkün olabildiğince benzer bir şekilde başka bir dile aktarmak olarak tanımlanan tercümenin Kur'an ve Türkçe özelindeki uygulamasıdır.⁵ Meal kavramı ilk defa Elmalılı Hamdi Yazır tarafından kullanılmış ve ondan sonra terimleşmiştir. Cumhuriyetin ilk yıllarında gerçekleştirilmeye çalışılan milli din projesi kapsamında Türkçe Kur'an faaliyetlerine karşı bilinçli bir tercih neticesinde kullanılan meal kavramı o dönemden itibaren yaygınlaşmıştır.

Meallerde iki tür tercüme tekniği kullanılmıştır. Bunlardan ilki harfi/literal/lafzî tercümedir. Bu yöntem ibareyi, metne sadık kalınarak kelimeye karşılık kelime ile ve dolayısıyla da asıl dildeki cümle yapısı ve tertibini aynen korumaya çalışarak başka bir dile

¹ Zekeriyâ Pak, *Allah İnsan İletişimi* (Ankara: İlahiyat, 2005), 197.

² Zülfikar Durmuş, *Kur'an'ın Türkçe Tercümeleri* (İstanbul: Rağbet Yayınları, 2007), 20.

³ Fatih Tiyek, "İHL Meslek Lisesi Öğretmenlerinin Kur'an Meallerine İlişkin Algıları Üzerine Bir Araştırma", *Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 15/29 (Ocak-Haziran 2017) 29: 79.

⁴ Elmalılı Hamdi Yazır, *Hak Dini Kur'an Dili* (İstanbul: Eser Neşriyat, 1935), 1: 30.

⁵ Fatih Tiyek, *Kur'an'ı Anlamada Bağlamın Rolü ve Meallerdeki Bağlamsal Sorunlar* (Ankara: Ankara Okulu, 2015), 247-248.

tercüme etmek diye tanımlanmıştır.⁶

Harfî tercümede mütercimın ayetleri anlaşılır kılmasından çok metne bağı kalma kaygısı ön plandadır. Kur'an metninin tahrif edilmesi ve Kur'an tercümesinin aslının yerine geçme kaygılarından ötürü özellikle cumhuriyetin ilk yıllarında yapılan meallerde bu teknik tercih edilmiştir.⁷

Lafzî tercüme, teknik, bilimsel metinlerin tercümesi için idealdir. Ancak edebî eserlerin tercümesi için uygun değildir. Çünkü edebî eserlerde müellifin 'neyi' söylediği kadar 'nasıl' söylediği de önemlidir. Bu teknik, edebî sanatların yoğun olarak kullanıldığı eserlerdeki mana inceliklerinin okuyucuya aktarılabilmesi için uygun değildir. Arap dili ve belâgatının bütün inceliklerini içeren Kur'an-ı Kerim'in tercümesi için de bu teknik uygun görünmemektedir. Zira bu teknik ile yapılan çeviri ile ayetlerin bütün özellikleri ve güzellikleri tam olarak aktarılamamaktadır.

Kur'an tercümelerinde kullanılan diğer teknik tefsîrî/manevî tercümedir. Bu tercüme kaynak dildeki metnin söz dizimi ve tertibi gözetilmeden yapılan tercümedir. Burada önemli olan kaynak metindeki söz konusu olan anlatımın vermek istediği mesajı, hedef dile tam ve uygun biçimde yansıtmaktır. Bu teknikte, tercümenin harf, lafız, cümle ve ibareleri bakımından Kur'an'ın orijinaline mü-savi olması şart olmadığı gibi her harfin veya kelimenin tercüme edilmesi de zorunlu değildir. Önemli olan metni iyi anlayıp, aslı anlamlarını gözeterek birtakım tasarruflar ile yeniden üretmektir.⁸

Tercüme tek bir dil üzerinden gerçekleştirilen bir faaliyet değildir. O hem kaynak dil, hem de hedef dil arasında ortaklaşa gerçekleştirilen bir çabanın ürünüdür. Başarılı bir tercüme faaliyeti için kaynak dili iyi seviyede bilmek gerekmektedir. Bununla beraber mütercimın hedef dili de iyi seviyede bilmesi, o dilin ifade şekillerine

⁶ Osman Bilen, "Tercüme ve Meal Farklı mı?", *Kur'an Mealleri Sempozyumu*, Diyanet İşleri Başkanlığı ve Dokuz Eylül Üniversitesi İlahiyat Fakültesi (Ankara: DİB Yayınları, 2010), 1: 182.

⁷ Yazır, *Hak Dini Kur'an Dili*, 1: 9.

⁸ Durmuş, *Kur'an'ın Türkçe Tercümeleeri*, 115-116.

ve mantığına hakim olması, bunu tercümesine yansıtması gerekmektedir. Ne yazık ki birçok Kur'an mealinde tercümenin bu düalist yönü göz ardı edilmiş ve çoğu kez hedef dil, kaynak dilin ifade hâkimiyeti altında acayip bir şekle bürünmüş ayetler Türkçe'nin kullanım şekline ve dil mantığına aykırı şekilde çevrilmiştir.⁹

Tercümenin bu düalist yönünü dikkate almak ve başarılı bir metin ortaya koyabilmek için bu faaliyeti doğru tanımak ve tanımlamak gerekir. Tercüme sadece yeni bir metin oluşturmaktan ibaret olmayan, aslında iki aşamada icra edilen bir faaliyettir. Birinci aşama ayetlerin taşımış olduğu mesajı anlamak, ikinci aşama ise anlaşılan mesajı muhatabın anlayacağı şekilde ifadeye dökmektir.¹⁰ Bir Kur'an tercümesindeki başarı, mütercimın ayetleri doğru anlaması kadar, anladığı manayı doğru bir biçimde ifade etmiş olmasıyla da doğru orantılıdır.¹¹ Zira meal hazırlamanın ana gayesi Kur'an'ı anlaşılır kılmaktır.¹²

Bir Müslüman için Kur'an-ı Kerim'i anlamak hayati önem taşır. Kuran'da birçok defa Allah Teala insanı düşünmeye, akletmeye çağırmış, Kur'an'ı anlamak istemeyen ve düşünmeyenleri kınamıştır.¹³ Kutsal mesajın anlaşılabilmesi için Kur'an'ın apaçık, anlaşılır, muhataplarının konuştuğu ve anladığı bir dil ile nazil olduğuna vurgu yapılmıştır.¹⁴ Kur'an'ın muhatapları tarafından anlaşılır bir kitap olması, ne kadar önemli bir konuysa, bu durum Kuran'ın evrensel mesajını tüm insanlığa ulaştırma ihtiyacı sonucu ortaya çıkan Kur'an tercümeleri için de bir o kadar önemlidir.

Bir söz, cümle, yargı ve ifadede ne söylendiği kadar nasıl söy-

⁹ Gıyasettin Arslan, "Türkçe Kur'an Meallerinde Kaynak Dilin Egemenliği Sorunu", *Kur'an Mealleri Sempozyumu*, Diyanet İşleri Başkanlığı ve Dokuz Eylül Üniversitesi İlahiyat Fakültesi (Ankara: DİB Yayınları, 2010), 1: 475.

¹⁰ Zekeriya Pak, "Meallerde Parantez Kullanımının Gerekçeleri ve Anlam ve Dil Estetiği Açısından Yol Açtığı Problemler", *Kur'an Mealleri Sempozyumu*, Diyanet İşleri Başkanlığı ve Dokuz Eylül Üniversitesi İlahiyat Fakültesi (Ankara: DİB Yayınları, 2010), 2: 447.

¹¹ Düccane Cündioğlu, *Kur'an Çevirilerinin Dünyası* (İstanbul: Kitabevi, 1999), 99.

¹² Arslan, "Türkçe Kur'an Meallerinde Kaynak Dilin Egemenliği Sorunu", 1: 475.

¹³ el-Bakara 2/170, el-Yunus 10/42, el-Araf 7/179.

¹⁴ el-Yusuf 12/2, en-Nahl 16/103, et-Tâhâ 20/113, ez-Zümer 39/28, el-Fussilet 41/3-4.

lendiği ve söylenenden muhatabın ne anladığı da önemlidir. Buna binaen Kur'an meali hazırlanırken hedef dili konuşan insanların Kur'an mesajını mümkün olan en doğru şekilde anlamasını sağlayacak, topluma mâl olmuş ifadeler kullanılmalıdır. Yapılan meal mutlaka bir muhatap bulmalı, muhatabın zihninde, ele aldığı konuyla ilgili net bir anlam oluşturmalıdır.¹⁵ Bu ana gayenin gerçekleşebilmesi için dikkat edilmesi gereken birçok husus olmakla beraber, çalışmanın hacmi ölçüsünce en önemli ve öncelikli birkaç hususa dikkat çekilecek, ardından bu hususların ihlal edilmesi sonucu ortaya çıkan yanlış anlaşılmalara örneklendirilmeye gayret edilecektir.

Bir Kur'an mealinin anlaşılır olabilmesi için Kur'anî anlatımda yoğun olarak kullanılan deyim ve terkiplerin anlamlarının hedef dilde doğru bir şekilde ifade edilmesi gerekir. Deyim genellikle gerçek anlamlarından az çok ayrı, ilgi çekici bir anlam taşıyan kalıplaşmış söz öbeği ve tabirlerdir.¹⁶

Bu tür ifadelerin başka dilde müteradif lafızlarıyla karşılığını bulmak çoğu zaman mümkün değildir. Böyle durumlarda söz konusu deyimse lafızların o dili konuşan insanların zihninde oluşturduğu anlamı, tercümedeki hedef dilde hangi ifadeler karşılıyorsa bunların tespiti ve tercümede kullanımı esas olmalıdır.¹⁷

Kur'an meallerinin anlaşılabilirliğine engel olan birçok husus vardır. Öncelikli bir engel de kavramları tercüme etmeyip orijinal lafızla muhafaza etme düşüncesidir. Kur'an'da geçen kelime ve kavramları her zaman bir tek kelime ile çevirmek mümkün olmamakta, bunun üzerine kelimeler tercüme edilmeden orijinal haliyle kullanılmaktadır. Bu durum ise genel okuyucu kitlesinin ilgili ayeti

¹⁵ Yusuf Işıcık, "Kur'an Tercümesinde Dikkat Edilmesi Gereken Hususlar ve Muhammed Esed'in Mealine Genel Bir Bakış", *Kur'an Mealleri Sempozyumu*, Diyanet İşleri Başkanlığı ve Dokuz Eylül Üniversitesi İlahiyat Fakültesi (Ankara: DİB Yayınları, 2010), 1. 95.

¹⁶ Türk Dil Kurumu. Genel Türkçe Sözlük <http://www.tdk.gov.tr> Erişim: 14Nisan2019.

¹⁷ Pak, "Meallerde Parantez Kullanımının Gerekçeleri ve Anlam ve Dil Estetiği Açısından Yol Açtığı Problemler", 2: 447.

anlamamasına sebep olmaktadır. Öyle ki, bazı ayetleri ilahiyat eğitimi almış, Kur'an üslubunu tanıyan okurlar dahi anlayamamaktadır.

Kur'anî kavramlarla ilgili bir diğer durum da, bunların bir kısmının Türkçe'ye geçiş sürecinde anlam değişikliğine uğramış olmasıdır. Türkçe'ye daha ziyade terimleşerek geçen kelime ve kavramların, Türkçe'de ifade ettiği anlama göre çevrilmeyip, orijinal lafzıyla bırakılması da okuyucunun zihninde anlamında kapalılığa veya ayetin yanlış anlaşılmasına sebep olmaktadır.¹⁸

Araştırmanın Amacı

Bu araştırmanın genel amacı Türkçe Kur'an meallerinin, muhatabı olan Türk toplumu tarafından anlaşılabilirliğini tespit etmek, anlaşılabilirliğe mâni olan temel bazı hususlara dikkat çekmektir. Bu amaç ile yaygın meallere öncelik vererek birçok mealden sekiz örnek ayet seçilmiş ve katılımcılara her ayetle ilgili şu dört soru sorulmuştur:

1. Yukardaki ayetin sizce konusu nedir?
2. Kime veya kim için söylenmiştir?
3. Niçin söylenmiştir?
4. Ayetteki altı çizili ifadeden ne anlıyorsunuz?

Araştırmanın Yöntemi

Bu bölümde araştırmanın modeli, çalışma grubu, veri toplama aracı ve verilerin analizi hakkında bilgiler verilecektir.

Araştırmanın Modeli

Araştırmada nitel araştırma yöntemi kullanılmıştır. Nitel araştırma gözlem, görüşme, doküman analizi gibi yöntemlerle verilerin toplandığı, algıların ve olayların doğal ortamında gerçekçi ve bütüncül olarak değerlendirildiği araştırma yöntemidir.¹⁹ Araştırmanın verileri, araştırmacı tarafından geliştirilen yarı yapılandırıl-

¹⁸ Pak, "Meallerde Parantez Kullanımının Gerekçeleri ve Anlam ve Dil Estetiği Açısından Yol Açtığı Problemler", 2: 451

¹⁹ Ali Yıldırım- Hasan Şimşek, *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri* (Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2011), 39.

miş görüşme formu ile toplanmıştır.

Çalışma grubu

Çalışmada 15 katılımcıya ilgili sorular yöneltilmiştir. Türk toplumunun genel yapısını temsil etmesi amacıyla mümkün mertebe farklı yaş, cinsiyet, eğitim ve meslek grubundan kişilere ulaşılmıştır.

Tablo 1: Çalışma Grubunun Demografik Özellikleri

Değişkenler		n	%
Cinsiyet	Erkek	5	33
	Kadın	10	66
Eğitim Düzeyi	İlkokul	4	26
	Ortaokul	2	13
	Lise	1	6
	Ön lisans	3	20
	Lisans	3	20
	Yüksek Lisans	2	13
Yaş	18-25	2	13
	26-35	2	13
	36-45	7	46
	46-60	2	13
	61 ve üzeri	2	13

Katılımcılara yöneltilen ayetler ve ilgili sorular KSÜ İlahiyat Fakültesi Tefsir Anabilim Dalı öğretim üyelerinin rehberliğinde araştırmacı tarafından belirlenmiş ve görüşme formu hazırlanmıştır.

Ayrıca formda katılımcıların demografik özelliklerini belirleyici kısa sorulara da yer verilmiştir.

Veriler, ortam faktörlerinin görüşme sürecini etkilemeyeceği uygun ortamlarda, katılımcılarla baş başa görüşülerek toplanmıştır. Yapılan görüşmeler 12-20 dakika sürmüştür. Görüşme soruları sözel olarak sorulmuş ve verilen cevaplar not edilmiş daha sonra bilgisayar ortamına aktarılmıştır. Verilerin içerik analizi yapılmış, veriler kodlanmış, bu kodlardan temalar oluşturulmuş, bu kod ve temalara ilişkin frekans değerleri belirlenerek hangi kod ve temalar üzerinde ne derecede odaklanıldığı belirlenmiş ve bulgular oluşturulmuştur. Bulgular kısmında katılımcı görüşlerinden dikkat çekici olanlar doğrudan alıntılanarak değerlendirmelerin sonuna eklenmiştir. Görüşmeye katılan katılımcılar K1...K15 şeklinde kodlanmıştır.

Bulgular

Bu bölümde araştırmanın alt problemlerine ilişkin elde edilen bulgular ve bu bulgular doğrultusunda oluşturulmuş tabloların analizleri yer almaktadır.

Araştırmada belirlenen birinci ayet meali: Fatihâ 1/4: Din gününün sahibidir. (Mütercim Ali Bulaç)

Ayetin konusu ve altı çizili ifadenin muhataplar tarafından anlaşılabilirliğine dair görüşleri ihtiva eden bulgular Tablo 2' de verilmiştir.

TEMA	KODLAR	KATILIMCILAR	FREKANS
Meallerdeki "Din günü" ta- birinin anlaşılabilirlik durumu	Mübarek gün ve geceler	K1, K6, K7, K13, K14	5
	Mahşer günü	K2	1
	Ahret ve haşir	K3, K8, K10, K11, K12	5

	Dinin tanımı ve kapsamı	K4, K5	2
	Bütün zamanlar	K15	1
	Bir şey anlamadım	K9	1

“Din günü” tabirinden katılımcıların ne anladıklarına ilişkin görüşleri 6 ana başlıkta kodlanmıştır. Verilen cevaplar sırasıyla şu frekans değerlerindedir: mübarek gün ve geceler (f:5), ahiret ve haşır (f:5), dinin tanımı ve kapsamı (f:2), mahşer günü (f:1), bütün zamanlar (f:1), bir şey anlamadım (f:1).

“Din günü” tabiri uhrevi hayatın başlangıcında Allah’ın insanları hesaba çekip iyi ya da kötü amellerinin karşılığını vereceği zaman dilimini ifade etmektedir.²⁰ Din kelimesi Arapça’dan Türkçe’ye geçişte anlam daralmasına uğramıştır. Bugün dilimizde din, sadece İslam, Hristiyanlık, Yahudilik gibi inanç sistemleri için kullanılmaktadır. Dolayısıyla “din günü” ifadesi Türk dilinde kullanılmayan, sadece bazı meallerde yer alan, ne anlam ifade ettiği belirsiz, içi boş bir kavramdır.²¹ Tablo 2’de de görüldüğü gibi “din günü” ifadesi katılımcıların zihninde gerçek anlamından ziyade din ile alakalı bir günü çağrıştırmış, katılımcılar din ile gün arasında bağlantı kurmakta zorlanmışlardır. Doğrudan alıntı yapılan aşağıdaki katılımcı görüşleri de bu sonuca işaret etmektedir.

K5. Dinin sahibi Allah’dır. Din hiçbir kimsenin, cemaatin, tarikatin, grubun tekelinde değildir. **K6.** Dinin günü olmaz bence. Din her zaman yaşanır. Her zaman namaz kılarız, oruç tutarız. Burada

²⁰ Ebu Cafer Muhammed İbn Cerir et-Taberî, *Câmiu’l-Beyan An Te’vili Âyi’l-Kur’ân* (Beyrut: Dar’u İbn Hazm, 2002), 1: 87.

²¹ Zekeriya Pak, “Kur’an’daki Kelimelerin Türkçeye Geçiş Sürecinde Uğradıkları Anlam Değişiklikleri”, *Kahramanmaraş Sütçü İmam İlahiyat Fakültesi Dergisi* 2/3 (Ocak-Haziran 2004): 97-98.

din gününden kasıt bazı özel vakitler olabilir. Üç aylar, kandiller gibi. **K9**. Dinin günü olmaz. Her gün dinin yaşanması gerekir. Din günü ne demek anlamadım. **K13**. Cuma günü demektir. Cuma Müslümanların dinî günüdür.

Araştırmada belirlenen ikinci ayet meali: Nisa 4/154: Kapıdan secde ederek girin demiştik. (Mütercim Şaban Piriş).

Ayetin konusu ve altı çizili ifadenin muhataplar tarafından anlaşılabilirliğine dair görüşleri ihtiva eden bulgular Tablo 3' de verilmiştir.

TEMA	KODLAR	KATILIMCILAR	FREKANS
Meallerdeki “Secde ederek girin” tabirinin anlaşılabilirlik durumu	Kâbe kapısından secde ederek girmek	K1, K4	2
	Allah’a iman etmek	K2, K12	2
	Namaz kılmak ve secde etmek	K3	1
	Selam vermek	K6, K7, K14	3
	Bir mekâna girme adabı	K8	1
	Saygı duymak	K9	1
	Allah’ı anmak	K15	1
	Anlamadım	K5, K10, K11, K13	4

“Secde ederek girin” tabirinden ne anladıklarına dair katılımcıların görüşleri sekiz ana başlıkta kodlanmıştır. Verilen cevaplar sırasıyla şu frekans değerlerindedir: Anlamadım (f:4), selam vermek (f:3), Kâbe kapısından secde ederek girmek (f:2), Allah’a iman etmek (f:2), namaz kılmak ve secde etmek (f:1), bir mekâna girme adabı

(f:1), saygı duymak (f:1), Allah'ı anmak (f:1)

Meallerde karşımıza çıkan “secde ederek girin” tabiri Allah Teala'nın Yahudilere Mukaddes topraklara saygı ile, baş eğerek, tevazu ile girme²², emrinin Türkçe'ye tercüme edilmiş ifade şeklindedir. “Secde” kavramının anlam zenginliği, Türkçe'ye geçiş sürecinde geçirdiği anlam daralmasını göz ardı ederek yapılan tercüme Nisa 2/154'teki mananın anlaşılmasına engel olmuştur. Tablo 3 te de görüldüğü gibi muhataplar ilgili ifadeden kastedilen anlamı anlayamamışlar, secde eder bir pozisyonda bir kapıdan girmenin muhalliği nedeni ile farklı manalar düşünmüşler, bazı katılımcılar ise ifadeyi anlayamadıklarını açıkça belirtmişlerdir. Katılımcıların bazılarının cevapları şu şekildedir:

K2: Anlayamadım, belki Allah'a iman edin demektir. **K5:** İfade açık ve anlaşılır değil. Hangi kapı, nerenin kapısı belli değil. Kapıdan secde eder pozisyonda girilemeyeceğine göre saygı duymak anlamında olabilir. **K7:** Eve girerken selam vererek girmek gerekir. Ev boş bile olsa meleklerle selam verilir. **K15:** Allah'a inanan insan secde eder. Öyleyse burada Allah'a iman etmek emredilmiştir.

Araştırmada belirlenen üçüncü ayet meali: Sebe 34/16: Fakat onlar yüz çevirdiler; biz de üzerlerine Arîm selini gönderdik. (Diyanet İşleri Başkanlığı Meali).

Ayetin konusu ve altı çizili ifadenin muhataplar tarafından anlaşılabilirliğine dair görüşleri ihtiva eden bulgular Tablo 4' de verilmiştir.

TEMA	KODLAR	KATILIMCILAR	FREKANS
Meallerdeki “Arîm seli” tabiri	Bir çeşit tufan	K1, K3, K5, K9, K12, K15	6

²² Ömer Nasuhi Bilmen, *Kur'an-ı Kerim'in Türkçe Meali Âlisi Ve Tefsiri* (İstanbul: Bilmen Yayınevi, 1965) 2: 699; Muhammed Ali Es-Sâbüni, *Safvetül't-Tefâsîr* (Beyrut: Dâru'l-Kur'ani'l-Kerim, 1981), 1: 320; Bayraktar Bayraklı, *Yeni Bir Anlayışın Işığında Kur'an Tefsiri*, (İstanbul: Bayraklı Yayınları, 2013), 5: 422.

rinin anlaşılabilirlik durumu	Bir cezalandırma	K4, K8	2
	Allah'ın gazabı	K14	1
	Arsızlık yapanların helak edildiği sel	K13	1
	Hiçbir şey anlamadım, bilmiyorum	K2, K6, K7, K9, K10, K12, K15	7

“Arîm seli” tabirinden ne anladıklarına dair katılımcıların görüşleri beş ana başlıkta kodlanmıştır. Verilen cevaplar sırasıyla şu frekans değerlerindedir: Hiçbir şey anlamadım, bilmiyorum (f:7), bir çeşit tufan (f:6), bir cezalandırma (f:2), Allah'ın gazabı (f:1), Arsızlık yapanların helak edildiği sel olabilir (f:1).

Dünyanın ilk barajı sayılan «Arîm» ismi üzerinde farklı yorumlarda bulunulmuştur:

- a) Barajı meydana getiren ön set²³,
- b) Barajın bulunduğu vadi²⁴,
- c) Sebe yöresi.²⁵

“Arîm seli” ise Allah'a itaat etmeyen, şükretmeyen ve peygamberin emirlerine uymaktan yüz çeviren bir kavme Allah Teâla'nın gönderdiği son derece yıkıcı bir seldir.²⁶

“Arîm seli” Sebe yöresinde gerçekleşmiş. Allah Teâla Arap toplumunu, kendilerine yakın bir coğrafyada gerçekleşen, hakkında az veya çok bilgi sahibi oldukları bir âfet ile uyarmış, onları ibret almaya davet etmiştir. Arîm seli Türk toplumunda bilinmeyen bir olaydır. Türkçe Kuran tercümelerinin çoğunda, ifade orijinal Arapça metindeki haliyle alınmış, bu konuda muhatapları bilgilendirecek

²³ Fahreddin Râzî, *Mefâtihu'l-gayb* (Kahire: Dâru'l-Hadis, 2012), 13: 232-233.

²⁴ Râzî, *Mefâtihu'l-gayb*, 13: 232-233.

²⁵ Kurtubî, *el-Câmi' li-ahkâmi'l-Kur'an* (Lübnan: Dâru'l-Kütübü'l-İlmiyye, 2010), 14: 183; Celal Yıldırım, *İlmin Işığında Asrın Kur'an Tefsiri* (İzmir: Anadolu Yayınları, 1983), 1: 4938.

²⁶ Seyyid Kutup, *Fî zilâl-i Kur'an* (İstanbul: Dünya Yayıncılık, 1980), 8: 382.

herhangi bir açıklama yapılmamıştır. İnsanları hakkında hiçbir bilgi sahibi olmadıkları bir konuyu anlatırken, onları aydınlatıcı, bilgilendirici ilave açıklamalar yapmak gerekmektedir. Bu durum me-tinde verilmek istenen mesajın anlaşılması ve hedef kitleye ulaşabilmesi için önemlidir. Bu bağlamda, meallerde “Arım seli” ifadesinin hiçbir parantez içi açıklama veya dipnot olmaksızın kullanılması, ayetin mesajının muhataplara tam olarak ulaşmasına mâni olmuştur. Katılımcıların ilgili sorulara verdiği aşağıdaki cevaplar da bu doğrultudadır.

K4: Bir çeşit ceza olabilir ama anlaşılır değil. **K6:** Bilmiyorum. **K10:** Arım seli ne demek bilmiyorum. Mana kapalı. **K13:** Geçmiş kavimlerden birini Allah Teala helak etmiş. Ama “arım” kelimesinin anlamını bilmiyorum. Acaba arım ar yani edep kelimesinden mi türemiş! Yani kavim edebe aykırı işler yaptığı için helak olmuş olabilir.

Araştırmada belirlenen dördüncü ayet meali: Mutaffifin 83/27: O'nun katkısı “tesnîm”dir. (Mütercim Celal Yıldırım)

Ayetin konusu ve altı çizili ifadenin muhataplar tarafından anlaşılabilirliğine dair görüşleri ihtiva eden bulgular Tablo 5'te verilmiştir.

TEMA	KODLAR	KATILIMCILAR	FREKANS
Meallerdeki “Tesnîm” tabirinin anlaşılabilirlik durumu	Hiçbir fikrim yok, bilmiyorum	K1, K2, K3, K4, K5, K6, K7, K8, K9, K10, K12, K13, K14, K15	14
	Allah’a teslim olmakla alakalı bir kavram	K13, K14	2
	Bir tür içecek	K11	1
	Ölçü ve tartıda adaletli olmakla ilgili bir kavram	K10	1

	Teslis inancıyla ilgili bir kavram	K5	1
--	------------------------------------	----	---

“Tesnîm” tabirinden ne anladıklarına dair katılımcıların görüşleri beş ana başlıkta kodlanmıştır. Verilen cevaplar sırasıyla şu frekans değerlerindedir: Hiçbir fikrim yok, bilmiyorum (f:14), Allah’a teslim olmakla alakalı olabilir mi? (f:2), bir tür içecek (f:1), ölçü ve tartıda adaletli olmakla ilgili bir kavram olabilir (f:1), teslis inancıyla ilgili olabilir (f:1).

Tefsir kaynaklarımız “Tesnîm” kelimesini cennetteki yüksek bir su kaynağı,²⁷ iyiler için hazırlanmış bir cennet nimeti, Allah'ın cennet ehli için hazırlayıp gizli tuttuğu nimet²⁸ olarak açıklar. Kur'an meallerinin çoğunda “tesnîm“ kelimesi tercüme edilmeden veya ek bir açıklama yapılmadan kullanılmıştır. Bunun sonucu olarak da ilgili ayet Türk okurlar tarafından anlaşulamamıştır. Konu ile ilgili katılımcı görüşlerinden bazıları aşağıda verilmiştir.

K 5: Tesnîm nedir bilmiyorum. Teslis inancıyla mı ilgili acaba?

K10: Tesnîm ne demek bilmiyorum. Mutaaffifin suresi ölçü, tartıda adaletle ilgili, tesnim de bu konuyla alakalı olabilir. **K12:** Kelimeyi ilk kez duydum, anlamını bilmiyorum. **K 14:** Tesnîmin ne demek olduğunu bilmiyorum. Kelime “teslim“ olsaydı, Müslümanların Allah’a teslim olmaları gerekir manasında diyebilirdik ama bunu anlamadım!

Araştırmada belirlenen beşinci ayet meali: İsrâ 17/29: El(ler)ini boynuna bağlanmış yapma , tamamen de açma. Sonra kınanır, hasret içinde kalırsın. (Mütercim Süleyman Ateş)

Ayetin konusu ve altı çizili ifadenin muhataplar tarafından anlaşılabilirliğine dair görüşleri ihtiva eden bulgular Tablo 6' de verilmiştir.

²⁷ Hayreddin Karaman v.dğr., *Kur'an Yolu* (Ankara: Dîb Yayınları, 2012), 7: 506.

²⁸ Râzi, *Mefâtihu'l-gayb*, 16: 105.

TEMA	KODLAR	KATILIMCILAR	FREKANS
Meallerdeki “Ellerini boynuna bağlanmış yapma, tamamen de açma” tabirinin anlaşılabilirlik durumu	Dua, namaz ve ibadet esnasında ellerin pozisyonu	K1, K2, K3, K4, K6, K7, K9, K12	7
	Dua ederken gözleri kapatmamak	K1	1
	Abdestte boynu mesh ederken kolları tamamen birleştirmemek	K3	1
	İsraf etmemek, cimri de olmamak	K5, K11	2
	Tesettürlü olmak, başörtüsü ile boynu da kapatmak	K6, K10	2
	İfadeyi herhangi bir davranış kalıbına sığdıramadım, cümlenin mantığını anlamadım, bilmiyorum	K7, K8, K13	3
	Abdestte boynu meshederken elleri tamamen birleştirmemek	K13	1
	Düşmana teslim olmak	K14	1
	Çok kuralcı, katı olmak, çok rahat, serbest de olmamak	K15	1

“Ellerini boynuna bağlanmış yapma, tamamen de açma” tabirinden ne anladıklarına dair katılımcıların görüşleri dokuz ana başlıkta kodlanmıştır. Verilen cevaplar sırasıyla şu frekans değerlerindedir: Dua, Namaz ve İbadet Esnasında Ellerin Pozisyonu (f:7), İfadeyi Herhangi Bir Davranış Kalıbına Sığdıramadım, Cümlelerin Mantığını Anlamadım, Bilmiyorum (f:3), İsraf Etmemek, Cimri de Olmamak (f:2), Tesettürlü Olmak, Başörtüsü ile Boynu da Kapatmak (f:2), Dua Ederken Gözleri Kapatmamak Gerektiği (f:1), Abdestte Boynu Mesh ederken Elleri Tamamen Birleştirmemek Gerektiği (f:1), Düşmana Teslim Olma (f:1), Çok Kuralcı, Katı Olma, Çok Rahat, Serbest de Olma (f:1).

“Ellerini boynuna bağlanmış yapma, tamamen de açma” tabiri cimrinin ve müsrifin halinin ifadelendirildiği bir mecazdır.²⁹ Sakın eli boynuna kelepçelenmiş gibi cimri olma, israfa dalarak ta elini tamamen açma³⁰ demektir. Mütercim tarafından lafzî/harfî tercüme tekniğinin tercih edilmesi nedeniyle bu deyimsel ifade Türkçede hiçbir manaya tekabül etmeyen, anlaşılması imkânsız bir tabir halini almıştır. Oysaki bu lafız Türkçe’de aynı anlamı ifade eden, “ne cimri ne de müsrif olma” tabiriyle çevrilmiş olsaydı muhataplar tarafından rahatlıkla anlaşılabilirdi. Katılımcılar anlayamadıkları “Ellerini boynuna bağlanmış yapma, tamamen de açma” tabirine mana verebilmek için uzun zaman düşünümler, birbiriyle alakası olmayan birçok tahminde bulunup ifadeyi olduğundan çok farklı mânâlandırmışlardır. Aşağıda doğrudan verdiğimiz katılımcı görüşleri de fikrimizi desteklemektedir.

K3: İbadet esnasında ellerin ne şekilde olması gerektiğini anlatan bir ayet galiba. Mesela abdest alırken, boynu mesh ederken ellerini tamamen birleştirme demek olabilir. **K6:** İki manası olabilir. Birincisi, başörtüsünü boynuna kadar örtmek, ikincisi namazda tekbir alırken ve ayaktayken elleri bağlama şekli. **K13:** Hiçbir şey

²⁹ Taberi, *Câmiu'l-Beyan An Te'vîli Âyi'l-Kur'an*, 9: 98; el-Kurtubi, *el-Câmi' li-ahkâmi'l-Kur'an*, 10: 163.

³⁰ Ebu'l- Âlâ el-Mevdüdi, *Tefhîmu'l-Kur'an* (İstanbul: İnsan Yayınları, 1993), 3: 104.

anlamadım. Cümlelerin hiçbir mantığı yok. Acaba otururken ukala bir tavır takınma, ellerini tamamen yana salıp çok rahat, serbest bir insan olma, bunun ikisinin arasında bir insan ol mu demek! **K14:** Ellerini boynuna bağlamak teslim olmak demek. O halde “ellerini boynuna bağlanmış yapma” düşmana teslim olma demektir. Ama “tamamen de açma” ne anlama geliyor bilemedim.

Araştırmada belirlenen altıncı ayet meali: Muhammed 47/22: Demek ki iş başına gelecek olsanız/savaşta geri kalacak olsanız, ülkede fesat çıkarıp rahimleri parçalayacaksınız. (Mütercim Yaşar Nuri Öztürk)

Ayetin konusu ve altı çizili ifadenin muhataplar tarafından anlaşılabilirliğine dair görüşleri ihtiva eden bulgular Tablo7’ de verilmiştir.

TEMA	KODLAR	KATILIM-CILAR	FREKANS
Meallerdeki “Rahimleri parçalayacaksınız” Tabirinin Anlaşılabilirlik durumu	Nesilleri helak etmek	K1, K8, K10	3
	Kadınlara işkence, cinsel taciz	K4, K13	2
	Her türlü kötülüğü yapmak	K7	1
	Doğurganlığa zarar vermek	K8	1
	Çok çocuk sahibi olmak	K2	1
	Akrabalık bağlarını kopartmak	K5, K8	2
	Allah’ın ayetlerini parçalamaya çalışmak	K6	1
	Merhamet sahibi Müslümanları yok etmek	K15	1

Hiçbir şey anlamadım, Hiçbir fikrim yok, anlayamadım	K2, K3, K9, K11, K15	5
---	-------------------------	---

“Rahimleri parçalayacaksınız” tabirinden ne anladıklarına dair katılımcıların görüşleri dokuz ana başlık altında kodlanmıştır. Verilen cevaplar sırasıyla şu frekans değerlerindedir: Hiçbir şey anlamadım, hiçbir fikrim yok, anlayamadım (f:5), nesilleri helak etme (f:3), kadınlara işkence, cinsel taciz (f:2), akrabalık bağlarını kopartmak (f:2), her türlü kötülüğü yapmak (f:1), doğurganlığa zarar vermek (f:1), çok çocuk sahibi olmak (f:1), Allah'ın ayetlerini parçalamaya çalışmak (f:1), Merhamet sahibi Müslümanları yok etmek (f:1).

Söz konusu mealde “rahimleri parçalamak” şeklinde tercüme edilmiş olan ifade, klasik tefsir kaynaklarımızda “akrabalık bağlarını parçalamak, koparmak”³¹ olarak anlamlandırılmıştır. Bu ifadede lafzî/harfî tercüme metodunun tercih edilmesi, ayetin, mânâ ve maksadının tamamen haricinde çok farklı, çeşitli ve yanlış şekillerde anlaşılmasına sebep olmuştur. İlgili katılımcı görüşlerinin bazıları şunlardır:

K4: Kadınlara işkence etmek, cinsel taciz. **K6:** Rahim Allah'ın rahmeti demek olabilir. Veya Allah'ın ayetleri de olabilir. Yani Allah'ın ayetlerini parçalamaya çalışacaklar. **K12:** Çok çocuk sahibi olmak demektir. **K14:** Rahim Müslümanlar için kullanılmış. Çünkü Müslüman merhametli olur. Yani kafirler işbaşına geçerse merhametli Müslümanları öldürmek isteyeceklerdir.

Araştırmada belirlenen yedinci ayet meali: İsrâ 17/13: Her insanın kuşunu boynunda kendine takmışızdır. Ve onun için kıyamet günü bir kitap çıkarırız ki neşr olunarak onu şöylekarşılar. (Mütercim Elmalılı Muhammed Hamdi Yazır)

Ayetin konusu ve altı çizili ifadenin muhataplar tarafın-

³¹ Râzî, *Mefâtihu'l-gayb*, 14: 327-328; Kurtubî, *el-Câmi' li-ahkâmi'l-Kur'an*, 16: 162-163.

dan anlaşılabilirliğine dair görüşleri ihtiva eden bulgular Tablo 8' de verilmiştir.

TEMA	KODLAR	KATILIMCILAR	FREKANS
Meallerdeki “Kuşunu boynunda kendine takmışsındır” tabirinin anlaşılabilirlik durumu	Kader, alınyazısı	K1, K10	2
	Amel defteri	K2, K12	2
	Kuş insanın ağzını temsilen söylenmiştir, kuş konuşmak demektir, insan ahirette kendi yapıp ettiklerini kendi ağzıyla söyleyecektir	K3, K5	2
	Günahlar, sevaplar, ameller	K6, K7, K8, K11	3
	İnsanın omuzlarında amellerini yazan melekler	K13, K14	2
	Anlamadım	K9, K15	2

“Kuşunu boynunda kendine takmışsındır” tabirinden ne anladıklarına dair katılımcıların görüşleri altı ana başlık altında toplanmıştır. Verilen cevaplar sırasıyla şu frekans değerlerindedir: Günahlar, sevaplar, ameller(f:3), kader, alınyazısı(f:2), amel defteri(f:2), insanın omuzlarında amellerini yazan melekler vardır(f:2), anlamadım(f:2).

“Kuşunu boynunda kendine takmışsındır” tabiri mecazî bir kullanım olup kuştan maksat insanın kendi davranışları yani ame-

lidir.³² Türk dil mantığı ile ifadeyi en iyi karşılayan çeviri “Her insanın sorumluluğunu omuzuna yükledik”³³ şeklindedir. İfadedeki mecâzî kullanımın göz ardı edilip “tâir” kelimesinin mota mot “kuş” olarak tercüme edilmesi mananın anlaşılmasına sebep olmuştur. Konuyla ilgili bazı katılımcı görüşleri aşağıda verilmiştir:

K1: Kader demektir. **K5:** Kuş, konuşmak manasındadır. İnsanlar dünyadayken kendi yapıp ettiklerini, ahirette kendi ağızlarıyla söyleyeceklerdir. **K13:** Kuştan kasıt kirâmen kâtibîn melekleri olabilir. Onlar insanın her yaptığını, iyiliği kötülüğü yazar.

Araştırmada belirlenen sekizinci ve de son ayet meali:
Vakıa 56/8-9: Sağcılar (a gelince) o sağcılar ne (mutlu)durlar. solcular (a gelince) o solcular ne (bedbaht)tırlar. (Mütercim Hasan Basri Çantay)

Ayetin konusu ve altı çizili ifadenin muhataplar tarafından anlaşılabilirliğine dair görüşleri ihtiva eden bulgular Tablo 9’ de verilmiştir.

TEMA	KODLAR	KATILIMCILAR	FREKANS
Meallerdeki	Müslüman olanlar ve olmayanlar	K1, K2, K10, K12	4
“Sağcılara gelince o sağcılar ne mutludurlar, solculara gelince o solcular ne bedbahttırlar” tabirinin anlaşılabilirlik	Bir işe başlarken sağ taraftan başlayanlar	K3	1
	Sağ elini kullananlar	K3	1
	Kulluk görevini yapanlar ve günahkârlar	K4, K 13	2
	İyi insanlar ve onlara tabi olanlar, kötü	K5, K14	2

³² Vehbe Zuhaylî, *Tefsîru'l- Münîr* (İstanbul, Risale Yayınevi, 2005), 8: 32.

³³ Hayrettin Karaman v. dğr., *Kur'an Yolu*, 3: 468.

durumu	insanlar ve onlara tabi olanlar		
	Amel defterini sağdan alacak olanlar ve soldan alacak olanlar	K6, K8, K9, K11, K15	5
	Siyasi görüş ifade eden sağcılık ve solculuk	K5, K7, K13	3

“Sağcılara gelince o sağcılar ne mutludurlar, solculara gelince solcular ne bedbahtırlar” tabirinden ne anladıklarına dair katılımcıların görüşleri sekiz ana başlık altında kodlanmıştır. Verilen cevaplar sırasıyla şu frekans değerlerindedir: Amel Defterimi sağdan alacak olanlar ve soldan alacak olanlar(f:5), Müslüman olanlar ve olmayanlar(f:4), Siyasi görüş ifade eden sağcılık ve solculuk (f:3), İyi insanlar ve onlara tâbi olanlar(f:2), Kötü insanlar ve onlara tâbi olanlar(f:1), Bir işe başlarken sağ taraftan başlayanlar(f:1), Sağ elini kullananlar(f:1) , Kulluk görevini yapanlar ve günahkarlar (f:2).

Meallerde karşımıza “sağcılar-solcular” şeklinde tercüme edilmiş olarak çıkan “ashâbu’l-meymene- ashâbü'l-meş'eme” lafızları tefsir kaynaklarında “amel defterleri sağ taraflarından verilenler- amel defteri sol tarafından veya arka tarafından verilen” olarak izah edilmiştir.³⁴ Kullanılan günümüz Türkçesi'nde sağcı-solcu kelimelelerinin, ayette kastedilen anlamı karşılamadığı âşikardır. Türk okuyucusunun zihninde oluşacak olan mânâ gözetilmeksizin yapılmış olan bu tercüme yanlış anlaşılmalara sebep olmuştur. Katılımcıların verdikleri cevaplar da bu fikri kanıtlar niteliktedir:

K3: Sağcılar sağ elini kullananlar veya bir işe başlarken sağ taraftan başlayanlar olabilir. Yani sağ elini kullanmak ve bir işe başlarken sağ taraftan başlamak gerektiğine dikkat çekilmiştir. **K7:** Sağcı solcu denince siyasi partiler geldi aklıma. Veya sağcılar Al-

³⁴ Râzi, *Mefâtihu'l-gayb*, 15: 146-149; Kurtubi, *el-Câmi' li-ahkâmi'l-Kur'an*, 17: 129; Hayrettin Karaman, v.dğr., *Kur'an Yolu*, 5: 219.

lah'a ibadet edenler, solcular ise ibadet etmeyenlerdir. **K13:** 1400 yıl önce, Kur'an'da nasıl bir siyasî kavram olur. Bu ifade çok ilginç. Burada siyasî bir anlam olmamalı. Ama ne anlama geldiğini anlayamadım.

Sonuç ve Değerlendirme

Katılımcılara yöneltilen ayet meallerinin tamamında ayetten hiçbir şey anlamadığını açıkça belirtenler olmuştur. Ayeti veya altı çizili ifadeyi yanlış anlayan katılımcılar da çoğunluktadır. Bazı ayetleri veya ayette geçen ifadeleri anlayabilmekte zorlanan katılımcılar ise uzun süre düşünme ihtiyacı hissetmişler, cevap vermekte oldukça zorlanmışlar, ifadelerin net ve anlaşılır olmadığını, mânânın kapalı olduğunu sözlü olarak ifade etmişlerdir. Ayetlerden katılımcıların ne anladıklarına dair verdikleri cevaplar 5-9 ana başlık altında toplanmıştır. Bir ayetten bu kadar çeşitli ve farklı anlamların çıkarılabildiği olması da ortada olan bir anlaşılma probleminin var olduğuna delalet eder.

Kur'an-ı Kerim Allah Teâlâ tarafından insanlara gönderilmiş olan son kutsal kitaptır ve İslam dininin temel bilgi kaynağıdır. Toplumda sağlam ve doğru bir din algısı ve bilgisi oluşabilmesi için Kur'an'ın doğru anlaşılması, Kur'an meallerinin anlaşılabilir olması gerekmektedir. Allah Teâlâ'nın bizzat mübîn/apaçık olarak nitelendirdiği Kur'an'ın tercümelemleri de mümkün mertebe anlaşılır olmalıdır. Araştırmanın bulguları ise Kur'an meallerinin yeteri kadar anlaşılabilir olmadığını göstermektedir. Meallerdeki, tercüme tekniği kaynaklı problemler, Türk dil yapısına uymayan tabirler, Türk okurunun zihninde hiçbir manaya tekabül etmeyen garip ifade şekilleri gibi, anlaşılammama veya yanlış anlaşılma problemleri mütercim kaynaklı olsa da, lafzı ve manası muciz olduğuna inandığımız ve iddia ettiğimiz Kur'an-ı Kerim'in güzelliğini ve olağanüstülüğünü muhataplara anlatmakta zorlanacağımız aşikardır.³⁵

İlahî mesajı insanlara iletebilmek amacı ile kaleme alınan

³⁵ Pak, "Meallerde Parantez Kullanımının Gerekçeleri ve Anlam ve Dil Estetiği Açısından Yol Açtığı Problemler", 2: 448.

mealler, büyük bir ihtiyacı karşılamaktadır. Bununla beraber çalışmada görüldüğü üzere Kur'an mesajının muhataplara her zaman doğru ve yeterli bir şekilde iletildiğini söylemek mümkün değildir. Bu bağlamda meal yazımında bazı konularda hassasiyetin artması, meallerin anlaşılabilirliğine katkı sağlayacaktır.

Kur'an'da yoğun şekilde kullanılan deyimsele ifadeler O'nun anlatım gücü ve edebi değerini artırmakta, fakat tercümesini zorlaştırmaktadır. Bilhassa deyimlerin tercümesinde mota mat tercüme değil, anlam aktarımı esaslı manevî tercüme tekniğı tercih edilmelidir.

Arap toplumu tarafından genellikle bilinen veya anlaşılan terkip ve ifadeler, metne bağılı kalma çabasıyla tercüme edilmeden veya açıklama yapılmadan verilmektedir. Bu tür lafızların ilave açıklamalar ile birlikte verilmesi meallerin anlaşılabilirliğine katkı sağlayacaktır.

Kur'an'da yer alan, anlam daralması veya genişlemesine uğrayan kelimeler de anlaşılma problemine sebep olmaktadır. Kelime ve kavramların Türkçe'ye geçiş sürecinde geçirdiğı anlam değişiklikleri dikkate alınmalı ve bu durum meallere yansıtılmalıdır.

Kısaca, Kur'an'ın nüzul amacı insanlara rehber, hidayet kaynağı olmaktır. Bu amacın aynı zamanda meallerin de yazım amacı olduğu unutulmamalıdır. Bunu sağlamak için de Kur'an lafzının içinde mazruf olan mana, muhatapların en iyi anlayabilecekleri şekilde ifade edilmelidir.

Kaynakça

- Arslan, Gıyaseddin. "Türkçe Kur'an Meallerinde Kaynak Dilin Ege-menliğı Sorunu". *Kur'an Mealleri Sempozyumu* Diyanet İşleri Başkanlığı-Dokuz Eylül Üniversitesi İlahiyat Fakültesi, 1: 475-495. Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, 2010.
- Bayraklı, Bayraktar. *Yeni Bir Anlayışın Işığında Kur'an Tefsiri*. İstanbul: Bayraklı Yayınları, 2013.
- Bilen, Osman. "Tercüme ve Meal Farklı mı?". *Kur'an Mealleri Sempozyumu*. Diyanet İşleri Başkanlığı-Dokuz Eylül Üniversitesi

- İlahiyat Fakültesi, 1: 175-193. Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, 2010.
- Bilmen, Ömer Nasûhî. *Kur'an-ı Kerim 'in Türkçe Meali Âlîsi Ve Tefsiri*. İstanbul: Bilmen Yayınevi, 1965.
- Cüendioğlu, Düccane. *Kur'an Çevirilerinin Dünyası*. İstanbul: Kitabevi, 1999.
- Durmuş, Zülfikar. *Kur'an'ın Türkçe Tercümeleri*. İstanbul: Rağbet Yayınları, 2007.
- el-Kurtubî, Muhammed b. Ahmed, *el-Câmi'li-ahkâmi'l-Kur'ân*. Lübnan: Dâru'l-Kütübü'l-İlmiyye, 2010.
- el-Mevdûdî, Ebu'l- Âlâ, *Tefhîmü'l-Kur'an*, İstanbul: İnsan Yayınları, 1993.
- es-Sâbûnî, Muhammed Ali. *Safvetü't-Tefâsîr*. Beyrut: Dâru'l-Kur'âni'l-Kerîm, 1981.
- et-Taberî, Ebu Cafer Muhammed İbn Cerîr. *Câmiu'l-Beyan An Te'vîli Âyi'l-Kur'ân*. Beyrut: Dar'ü İbn Hazm, 2002.
- er-Râzî, Fahreddin Ebu Abdillâh Muhammed b. Ömer b. Hüseyin. *Mefâtihu'l-gayb*. Kahire: Dâru'l-Hadîs, 2012.
- İşıcık, Yusuf. "Kur'an Tercümesinde Dikkat Edilmesi Gereken Bazı Hususlar ve Muhammed Esed Mealine Genel Bakış". *Kur'an Mealleri Sempozyumu*. Diyanet İşleri Başkanlığı-Dokuz Eylül Üniversitesi İlahiyat Fakültesi, 1: 93-112. Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, 2010.
- Karaman, Hayreddin – Çağrıçı, Mustafa – Dönmez, İbrahim Kafî – Gümüç, Sadrettin. *Kur'an Yolu*. Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, 2012.
- Pak, Zekeriya. "Kur'an'daki Kelimelerin Türkçe'ye Geçiş Sürecinde Ugradıkları Anlam Değişiklikleri". *Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 2/3 (Ocak-Haziran 2004): 91-111.
- _____. "Meallerde Parantez Kullanımının Gerekçeleri ve Anlam ve Dil Estetiği Açısından Yol Açtığı Problemler". *Kur'an Mealleri Sempozyumu*. Diyanet İşleri Başkanlığı-Dokuz Eylül Üniversitesi İlahiyat Fakültesi, 2: 439-457. Ankara: Diyanet İşleri

- Başkanlığı Yayınları, 2010.
- _____. *Allah İnsan İletişimi*. Ankara: İlahiyat, 2005.
- Seyyid Kutub, *Fî Zilâli'l Kur'ân*. İstanbul: Dünya Yayıncılık, 1980.
- Tiyek, Fatih. "İHL Meslek Lisesi Öğretmenlerinin Kur'an Meallerine İlişkin Algıları Üzerine Bir Araştırma". *Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 15/29 (Ocak-Haziran 2017): 77-104.
- Tiyek, Fatih. *Kur'an'ı Anlamada Bağlamın Rolü ve Meallerdeki Bağlamsal Sorunlar*. Ankara: Ankara Okulu, 2015.
- Türk Dil Kurumu <http://www.tdk.gov.tr> Erişim:14 Nisan 2019.
- Yazır, Muhammed Hamdi. *Hak Dini Kur'an Dili*. İstanbul: Eser Neşriyat, 1935.
- Yıldırım, Ali – Şimşek, Hasan. *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2011.
- Yıldırım, Celal. *İlmin Işığında Asrın Kur'an Tefsiri*. İzmir: Anadolu Yayınları, 1983.
- Zuhaylî, Vehbe. *et-Tefsîru'l- munîr*. İstanbul: Risale Yayınevi, 2005.

The Understandability of the Translations of Qur'ān from the Perspective of Turkish Readers

Summary

Since the prophet Ādam, Allāh communicates with his creatures and sends them prophets and books. The Qur'ān revealed in the Arabic language, the mother tongue of first addressees, is sent as guidance of true way to people. With the conquests and spreading of Islam over different nations cause understanding problems. In order to solve this problem, the Qur'ān is translated into Turkish and some other languages.

Every language is the product of its society and carries traces of the life mode of this society. Just as the nations differ from their lifestyle, culture and traditions, languages are different from each other in terms of structural properties, words and phrases. For this reason, translation of the meaning in a language into another one is almost impossible. This fact in the translation activities is also valid for translations of Qur'ān. For this reason, it's more difficult to translate the Qur'ān into another language than some other texts without any loss of beauty and delicacy in its meaning and expressions. To indicate this difficulty and probable lack of meaning in translations of Qur'ān the terminology *translation* (meal) of the Qur'ān is first used by Hamdi Yazır (from Elmalı). Hamdi Yazır used this word in reaction to national religion project which was implemented in the first years by the Turkish Republic and so he pointed out that the Qur'ān translations can't be the substitute of the original text.

When Qur'ān texts are analyzed, we note two types of translation techniques are generally used. First one is the "literal translation". In this technique, each word in the verses of Qur'ān is translated one by one regardless of the meaning of words in their whole.

The second technique is "paraphrasing". In this technique, the sentence patterns and the syntax in the original text may not be followed. This technique consists of expressing the meaning instead of the translation word by word.

The aim of translating Qur'ān is to remove the understanding problems however when we look at the Qur'ān translations, we note

understandability problems. This study points out these problems and underlines their main reasons.

Among the many factors which can cause troubles the understanding of Qur'ān's translations, we will analyze the two main factors in this article. First one is the translation of idioms which are used many times in Qur'an. Idioms can have interesting meanings and they are defined as expressions whose meanings cannot be inferred from the meanings of the words that make it up. In an understandable Qur'ān translation, although it is hard to express the exact meaning of idioms is very difficult in another language, the idioms have to be stated rightly in the target language.

In this case, to find and use the expressions that correspond to the meaning in the target language of the idioms in the native speaker's mind should be the main issue in the translation process. To provide this, the more important requirements consist of applying paraphrasing method and looking for suitable correspondences of the idioms in the source text.

The second fact that is pointed out in the article is the "terms and concepts" which are not translated and used as themselves. It's not always possible to translate some terms and concepts in the Qur'ān. Therefore these terms are stated in the translations in their original forms. Another point to underline about Qur'ān terms is that some of them have changed semantically during the transitional period from Arabic to Turkish. The words and concepts mostly became Turkish as "terms" but the fact that they didn't translate according to the meaning in our language and that they stated in the translation in their original forms causes misunderstanding of the verses of Qur'ān.

In this research, eight verses of the Qur'ān were identified in terms of the problems mentioned above. The translations of these verses were read to participants. They were asked what they understand from the idioms and terms in the verses. When the data of the study were unified and analyzed, it's seen that most of the participants misunderstood the verses. Moreover, they mentioned several times that they didn't understand anything at all. The participants take long thinking durations for answering the questions and they attribute different meanings and even opposite meanings to the

same verse. These points reveal clearly that there is an understandability problem.

This study reveals that the Qur'ān translations, generally have readability problems, states some of the main reasons for these problems and offers some solutions that are also indicated by precious researchers.

Keywords: Qur'ān, translation of Qur'ān, understandability, Turkish society, Turkish